

лійської і української мов" А.Левицького, "Теорія і практика усного перекладу" О.Максименко тощо. Авторами низки підручників і посібників з мови та перекладу для майбутніх перекладачів є З.Гетьман, І.Смушинська, Е. Андрієвська, О.Васильченко, Г.Верба, А.Гнатюк, О.Копильна, К.Кузьміна, Н.Любчук, Т.Некряч, І.Орлова, С.Саєнко, О.Ткаченко, І.Трищенко, С.Фокін, Г.Чернієнко та інші.

Тематика сучасних перекладознавчих досліджень науковців Шевченкового університету є доволі актуальною і різноманітною. Мова йде, насамперед, про відкриття раніше заборонених сторінок в історії українського перекладу, пов'язаних з іменами неокласиків М.Зерова, М.Драй-Хмари, П.Филиповича, а також В.Підмогильного, інших представників "розстріляного українського Відродження", які активно працювали на ниві перекладацтва у 20-30-і роки минулого століття. У цьому зв'язку потрібним видається дослідження перекладацького доробку А.Кримського. Чекають на своїх дослідників переклади Б.Тена, П.Тичини, М.Рильського, М.Бажана, Ю.Лісняка, Д.Паламарчука, Є.Поповича та сучасних перекладачів. Нещодавно було успішно захищено кандидатську дисертацію Н.Сопилук, присвячену лінгвокультурній адаптації психологічної прози М.Пруста в перекладі А.Перепаді.

Потреба у вивченні творчої особистості перекладача, специфічних рис його індивідуального стилю відчувається вже давно, і тут чимало зроблено, адже таке вивчення дає змогу осмислити проблеми співвідношення стилю оригіналу і перекладу, прояву суб'єктивного в останньому, що є чинником множинності перекладів. На часі дослідження творчого доробку перекладачів української літератури мовами світу, що дасть змогу розкрити особливості діалогу різномовних культур через переклад.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка є піонером у розробці проблематики українського військового перекладу. Під керівництвом професорів В.І. Карабана, Т.Р. Кияка і О.І. Чередниченка захи-

щено 5 кандидатських дисертацій (В.Балабін, П. Матюша, М.Білан, С.Янчук, Б.Дзісь) з жанрово-стилістичних і лексико-граматичних проблем перекладу різних типів військових текстів англійською, німецькою, французькою і румунською мовами.

Нове покоління науковців активно досліджує проблеми художнього перекладу великої і малої прози, поезії і драматургії на матеріалі класичних творів (Шекспір, Верлен, Гемінгвей) і сучасної літератури, звертаючи увагу на її різні стилі і жанри, можливості їхнього перевтілення у цільовій лінгвокультурі. Примітними у цій царині є роботи останніх років, які належать Р.Довганчиній, Т. Качановській, О.Крушинській, Ю.Лободі, В.Матюші, А.Перміновій та ін. У колі наукових інтересів перебувають також питання перекладу текстів наукового, публіцистичного стилів, правничих і міжнародно-правових документів (праці К.Кузьміної, І.Орлової, Р.Поворознюк, О.Шаблій та ін.). Актуальними залишаються проблеми автоматизованого (машинного) перекладу українською мовою, комп'ютерного забезпечення роботи перекладача, так само як і завдання вивчення різних мовних і психолінгвістичних аспектів усного послідовного і синхронного перекладу.

На філологічних кафедрах університету працює чимало діючих перекладачів художньої і науково-технічної літератури, офіційно-ділової документації, перекладачів конференцій, які використовують набутий досвід у практиці викладання курсів письмового і усного перекладу. Серед них є лауреати міжнародної премії ім. Г.Сковороди за кращий переклад з французької мови (М.Венгрєнєвська (1950-2012), Г.Чернієнко, Д.Чистяк). Завдяки праці відомого перекладача з японської мови проф. Бондаренка І.П. побачило світ кілька антологій японської поезії. Це дає всі підстави вважати, що університет має шанс перетворитися на потужний центр перекладознавчих студій не лише у галузі західноєвропейських, а й слов'янських і східних мов.

Т. Некряч, доц.

ПЕРЕКЛАД І КУЛЬТУРА: ОСОБИСТІСНИЙ ВИМІР

Стаття наголошує на необхідності для фахового перекладача постійно підвищувати свою ерудицію і культурний рівень, без чого неможливі ні якісний результат, ні подальший розвиток мови перекладу. Ставиться питання про грамотну професійну орієнтацію перекладачів і поліпшення викладання у вишах. Розглядаються неприпустимі помилки у перекладах, спричинені низьким культурним рівнем і безвідповідальність перекладача.

Ключові слова: культура, переклад, викладання, перекладацькі помилки, система цінностей, фахова орієнтація.

В статтю входить опис необхідності для професійного перекладача постійно підвищувати свою ерудицію і культурний рівень, без чого неможливий ні якісний результат, ні подальший розвиток мови перекладу. Ставиться питання про грамотну професійну орієнтацію перекладачів і поліпшення викладання у вишах. Розглядаються неприпустимі помилки у перекладах, спричинені низьким культурним рівнем і безвідповідальність перекладача.

Ключевые слова: культура, перевод, преподавание, ошибки переводчика, система ценностей, профессиональная ориентация.

The article claims the necessity for the professional translators/interpreters to enlarge their erudition and raise their cultural level constantly, since no quality result is possible without this prerequisite, nor the further development of the target language. It also focuses on the need for the appropriate professional orientation of future translators and for the improvement of teaching in higher schools. Translation blunders caused by the translator's low cultural level and lack of responsibility are also studied.

Key words: culture, translation, teaching, translation blunders, value system, professional orientation.

Кількість вишів, які готують в Україні перекладачів, просто вражаюча. Здавалося б, є усі передумови, аби кількість, за відомим законом діалектики, переходила у якість, і переклади, як усні так і письмові, виконувалися б на карколомно високому рівні. Насправді ж ситуація далеко не така райдужна. Проблемних питань значно більше, ніж реальних рішень. Чому переклади (тут головню йтиметься про переклади художні та медійні) такі примітивні, сірі, косноязикі, чому вони рясніють смисловими та стилістичними помилками? Базова проблема має два аспекти: 1) Хто готує перекладачів? 2) Кого ми готуємо?

Відповідь на перше питання очевидна: перекладачів готують учорашні випускники, яким самим ще багато чого бракує і далеко не усі з яких усвідомлюють, що професійний перекладач – це, передусім, глибокий ерудит, при чому ерудит системний. Взагалі, філологія належить до тієї сфери наукового пізнання, у якій особливі ваги набуває саме постійне накопичення знань, – тут, на відміну від, скажімо, математики, навряд чи можливі блискучі фахові озаріння у юному віці, і Еваріста Галуа, який зробив епохальні математичні відкриття, що випередили свій час і були оцінені чи не за два десяти-

ліття після смерті цього генія у віці 21 року, у філології чекати не доводиться. Професійною складовою філолога, зокрема, перекладача, має бути потужне прагнення до знань, до постійного самовдосконалення, до збагачення особистісного "вертикального" (та й "горизонтального") контексту. Не знати не соромно – соромно косніти у своєму невігластві. На жаль, невігласи майже ніколи не усвідомлюють власного невігластва, вони не здатні сказати собі, як давні філософи: "Я знаю, що нічого не знаю", – а це сильний стимул до саморозвитку, – ні, вони свято вірять, що знають просто усе, ні у чому не сумніваються і зухвало сіють своє невігластво у студентській аудиторії. Отак підростають інші "фахівці", у яких немає бажання поповнювати свій інтелектуальний багаж з тієї простої причини, що про його мізерність вони навіть не здогадуються. Істоти двовимірного світу, вони не відають про наявність третього виміру – культурного. Викладачі старшого покоління скаржаться, що студенти мало читають, недостатньо добре володіють іноземною мовою, погано знають мову рідну, і їм відчутно бракує знань, які відносно донедавна уважалися фоновими, тобто відомими усім носіям певної мови. Викладачі молодшого покоління дивляться на старших колег з погано прихованим презирством, як на міських божевільних, і цідять кризь зуби: "Вам що, більше за всіх потрібно?", або "Не парьтєся", або "Про що ви?", а про себе думають словами з "Евгенія Онегіна" – "Когда же черт возьмет тебя?" (щоправда, не здогадуючись, що це цитата з класика).

Під час дискусії на семінарі з риторики на тему "Університети у кризі", одна студентка у своєму виступі гірко заявила, що коли з університетів підуть (примусово чи природним шляхом) викладачі старої школи, яких уже залишилися одиниці, наша професія приречена на загибель. Судження категоричне, втім, на жаль, не позбавлене рації. Ні, далеко не усі викладачі "старої школи" ідеальні, як і не уся викладацька молодь безнадійна, але тут йдеться про тенденції. Молоді повинні вчитися самі і вчити студентів вчитися – а без вміння вчитися опанувати професію неможливо. Ще одна деталь, яка не може не насторожити у загальній академічній атмосфері, що також впливає на культурний рівень. – це зниження поваги до студента. Викладачі, а за ними методисти і лаборанти говорять студентам ти – річ нечувана у столичному університеті ще двадцять років тому! Колись дуже давно, на самому початку моєї роботи на перекладацькому відділенні, наша колишня викладачка, фахівець з великої літери, яка протягом тижня давала студентам більше знань, ніж дехто з нинішніх не спроможеться і за п'ять чи шість років, сказала одну важливу річ – ніколи не треба недооцінювати студентів: найслабкіший з них за п'ять хвилин вірно оцінить фаховий рівень, ерудицію та культурний ценз будь-якого викладача. І усі майже сорок років викладання я переконувалася у справедливості цих слів. Якщо ти слабкий спеціаліст, якщо твоя культура – мовна і поведінкова – низька, не варто очікувати, що твої студенти поважатимуть тебе, а відтак вони – підсвідомо – опиратимуться тому, чому ти їх вчиш. Отже, негативні результати цього процесу не забаряться виявитися. Тому для досягнення "позитиву" починати треба з себе.

А тепер друге питання – кого ми вчимо.

Нинішнє студентство народилося саме тоді, коли кардинально змінилося усе наше життя, а з ним і система цінностей. Вони не вчилися у тій жахливо заідеологізованій, проте системно побудованій радянській школі, яка вкладала у голови всіх своїх учнів єдиний набір знань (але, принаймні, вони не уважали, що Вест-Індія знаходиться у Індії!). Нинішні двадцятирічні не росли в умовах, коли їм дидактично чітко пояснювалося, що таке

добре і що таке погане. Їхнє дитинство припало на "лихі 90-ті", коли їхні батьки, бабусі й дідусі активно займалися елементарним виживанням і не надто переймалися, аби діти чи онуки отримали цілісну, системну освіту, а разом з нею і цілісне уявлення про світ. І тут, нібито на допомогу школі, з'явився Інтернет – унікальна можливість знайти миттєву відповідь на поставлене питання, та й взагалі пошукати чогось цікавенького. І ніхто не звертав уваги, що інформація, викладена в Інтернеті, не завжди достовірна, що факти можуть не стикуватися між собою, а на монітор виводяться вирвані з контексту відомості, яким відчутно бракує цілісності. Людина із сформованим мисленням знає, як піти далі і розширити відповідь на свій запит, а от як бути із мисленням, яке тільки входить у стадію формування? Причому входить без навичок до системності? Наша школа – і вища школа не стала винятком – менш за все займається розвитком мислення. Учням надається певна інформація, прищеплюються певні навички, їх вчать деяким операціям, але ніхто не заохочує їх думати (тут не можу не згадати відомого кінорежисера Михайла Ромма, який починав курс у своїй творчій майстерні у ВДІК словами: "Я не вчитиму вас ремеслу – ви опануєте ремесло за півроку на першій-ліпшій кіностудії, а я намагатимусь вчити вас думати"). Крім того, у 90-ті з'ясувалося, що на Заході процес навчання інший – і почалась електизація шкільних програм, отже не варто очікувати, що у наступні роки до нас приходитимуть ліпші студенти.

Позитивні стереотипи західного студентства, передусім, їхню цілеспрямовану націленість на реальне отримання тих знань, які може дати університет і які допоможуть їм вижити у конкурентній боротьбі, залишилися поза увагою імітаторів. Наші студенти почали їсти і пити в аудиторії під час лекцій і практичних занять, заходити і виходити, коли їм заманеться, не звертаючи уваги на викладача, і така їхня "розкутість" мало чим відрізняється від звичайнісінького хамства. А що вже говорити про культуру поведінки поза стінами університетів? А культура поведінки і культура мовлення невід'ємні без культури мислення. Що таке перекладач без культури? Ніщо. Нонсенс.

Цілком зрозуміло, що самотужки виправити ситуацію, що склалася, не вдасться, тут потрібен цілий комплекс заходів, вироблений після чіткого усвідомлення глибини проблеми, хоча я зовсім не відхиляю корисності максимальних індивідуальних зусиль, і кредо cultivate your own garden (плекай свій власний сад) мені надзвичайно близьке. Проте без спільних зусиль усього громадянського суспільства, спрямованих на вироблення нової, якісної системи цінностей, у якій належна роль відводиться інтелектуальності і загальній культурі, нам просто загрожує самознищення.

На мою думку, з першокурсниками-перекладачами необхідно одразу ж після вручення студентських квитків проводити серйозну професійну орієнтацію і потурбуватися, щоб проводили її не якісь байдужі і випадкові у професії люди, а справжні фахівці з багатим викладацьким і перекладацьким досвідом. І на таких зустрічах треба розповідати про славні сторінки історії кафедри, показати, скільки невіршених питань є у теорії і практиці перекладу, наголосити, що розподіляти перекладачів "по рангах" можна лише за критерієм якості перекладу, а не його видів (бо у нас нерідко можна почути, щоправда, від викладачів, які справжнім перекладом ніколи не займалися, таке: мовляв, буде погано вчитися, потрапиш у групу письмових перекладачів). Казати, що усний перекладач "крутіший" за письмового, це те саме, що твердити, ніби кардіолог краще за стоматолога: ви ж не підете до кардіолога рвати хворий зуб, а до офтальмолога лікувати серце. Студентам, які поки що мають дуже приблизне уявлення про обрану спеціальність, необхідно правильно пояснити усі її нюанси і розставити вірні

акценти. Після такої "увертюри" на початку навчань багатьох непорозумінь, розчарувань і проблем можна буде уникнути без завдання моральної шкоди юним душам.

А далі необхідно крок за кроком вести студентів до усвідомлення, що при будь-якому виді перекладацької діяльності важливою запорукою успіху є індивідуальний культурний підмурак. Тому необхідно постійно, безупинно і наполегливо розширювати і поглиблювати свої знання в усіх сферах людської діяльності. Перекладач – професія залежна, і нам рідко доводиться вибирати, що саме перекладати, тому ми мусимо бути готовими до будь-якого питання, що потребує замовник, і не зганьбити честі свого фаху.

На превеликий жаль, поняття "цехової гідності" мало кого бентежить. Деякі горе-перекладачі навіть покладаються на комп'ютер, при чому без доладного редагування. Казуси, які тут виникають, просяться у анекдот.

На курорті у Туреччині, придбавши оливу від засмаги, я прочитала напис на етикетці російською мовою: "Санкисс: *Исключительная нефть дубления с её активными компонентами является идеальной для менее чувствительной кожи или кожи, которая имеет загар основы. Индице фактор 4 средства, это защищает вашу кожу четыре раза больше. Руководство (направление). Обратитесь к вашему лицу и органу, повторяемуся иногда*". Текст видався суцільною нісенітницею, і довелося звернутися до англійського варіанта: "*Sunkiss exclusive tanning oil with its active ingredients is ideal for less sensitive skin or skin which has a base tan. Indice factor 4 means it protects your skin four times more. Direction: Apply to your face and body repeating occasionally*". Очевидно, що англійський текст, попри невеличкі орфографічні помилки, є цілковито прозорим, і перетворити його на абракадабру могла лише комп'ютерна програма перекладу. Жодна людина, яка більш-менш володіє англійською мовою, не здатна була б набити стільки лексичних і граматичних помилок у трьох реченнях, бо зрозуміла б, принаймні, що *tan* і *tanning* – це різні форми одного й того самого слова, що *oil* тут не *нафта*, а *олива* чи *олія*, що *means* – дієслово у теперішньому часі однини, а не іменник *means* зі значенням *засіб*, що *apply to* у даному контексті означає *нанести, намастити*, що *repeating* вжито адвербіально, а не атрибутивно, і що *body* поруч з *face* скоріше за все означає *тіло*, а не *орган*. Тобто, російський текст мав би бути приблизно таким: "*Санкисс: превосходное масло для загара, активные компоненты которого идеально подходят как для не слишком чувствительной, так и для уже загорелой кожи. Цифровой показатель 4 обозначает, что масло защищает вашу кожу в четыре раза больше. Применение: нанесите масло на лицо и тело, повторяя эту процедуру время от времени*". Цей текст, хоча і не відзначається стилістичною вишуканістю, є чітким і ясным для користувача, що, власне, і вимагається від інструкції. Добре, що я знаю англійську мову, а уявімо росіянина, що нею не володіє, – як він ламав би голову над тим, що за "орган" у нього "повторюється іноді" і як саме до нього звертатися за допомогою "исключительной нефти дубления"!

Усе це було б дуже смішно, якби не було так сумно. Серед перекладознавців усе більше поширюється думка, що наряд чи "*невтомний залізний кінь*" замінить колись "*квола перекладацьку конячку*" (так назвав іронічний Генадій Мірам один з розділів у своїй прекрасній, емоційній книзі "*Професія: перекладач*"). На науковій конференції, присвяченій 100-річчю від дня народження знаного перекладознавця А.В.Федорова, професор В.І.Шадрін, завідувач кафедри перекладу Санкт-Петербурзького державного університету, зауважив, що як не вдалося виробити вітчизняний аналог *мерседеса* або *крайслера*, так само не вдалося створити і комп'ю-

терну програму художнього перекладу, яка могла б конкурувати з перекладачем-людиною. Зрозуміло, ніхто не сперечається про величезну корисність електронних словників, які невимовно прискорюють і частково полегшують роботу перекладача. Розвиток саме цього напрямку видається перспективним, слухним і доцільним. Здавалося б, що науково-технічні тексти краще піддаються машинному перекладу, проте кожен, хто мав з цим справу, знає, що комп'ютер не вміє вибирати єдиний відповідний термін для певного контексту. Про художні чи публіцистичні тексти годі й казати, – комп'ютер не може впоратися ні з неологізмами, ні з алюзіями, ні з каламбурами чи іншою грою слів, ні з алітераціями, ні з асонансами, ні з римами, ні з контекстуальними відповідниками. Комп'ютер не в змозі здогадатися, що означає авторський неологізм, створений за аналогією з існуючими словами і за законами словотворення, – що без проблем вдається першому-ліпшому студентові. Так, комп'ютер не зрозумів такі слова і словосполучення, як *marriageable*, *unswimmable*, *to afford the unaffordable*, *not unteachable*, *a listenable record*, *an un-put-downable book*, *a package-leaver*, *a non-tipper*, а студенти третього курсу запропонували правильні і стилістично цікаві варіанти. Студенти вміють розвивати мовну здогадку за аналогією, а комп'ютер обирає закладені у його пам'ять слова. На превеликий жаль, електронні перекладачі доволі широко використовуються у засобах масової інформації, і це призводить до жажливих мовних покручів і неоконкретних смислових помилок. Ті, хто дивиться російські телесеріали, могли звернути увагу на страхітливий рівень перекладу субтитрів, у яких безбожно перекручуються власні імена, порушуються норми граматики, з'являється дивовижна лексика, виникають смислові "збочення" – складається враження, що інститут літературного редагування перекладів припинив своє існування, і комп'ютери стали самодостатніми.

Студент п'ятого курсу здає реферат з основ риторики, де увесь матеріал "скачано" з російського інтернету і перекладено українською мовою за допомогою комп'ютера. Як було зроблено цей реферат, викладач розуміє, побачивши одну-єдину фразу – "*Особняком коштує теорія...*". Комп'ютеру однаково, *стоит* чи *стоит*, тобто, *стоить* чи *коштує*. Втім, це ще півбіди, студента можна примусити переробити реферат або виправити помилки. А от коли подібне трапляється у поважних виданнях, наприклад, у респектабельній газеті "Дзеркало тижня"? Ця газета виходить і українською, і російською мовами, а від авторів вимагається лише один варіант – другий перекладається редакцією (читай – комп'ютером). Тут ситуація загострюється, бо автор може видатися читачам людиною дещо неадекватною. Скажімо, у яскравому нарисі про Бразилію і бразильців автор Олекса Семенченко зауважує, що емоційні бразильці не схильні довго віддаватися горю. Їхня реакція бурхлива, але нетривала: "*Навіщо плакати? Життя так коротке, треба вміти насолоджуватися ним*". У перекладі російською фраза перетворилася на "*Зачем плакаты? Жизнь такая короткая...*", і ніхто у редакції не звернув уваги на її кричущу безглуздість. Читач російської версії газети навряд чи ухопить зв'язок між швидкоплинністю життя і плакатами і віднесе цю невідповідність на рахунок ні в чому не винного автора. От тут би і мав втрутитися літературний редактор, адже загальновідомо, які неоконкретності може видати комп'ютерний перекладач. "Перлини" машинного перекладу з їхніми системними помилками легко відстежуються на матеріалі програм телебачення, коли для російськомовних видань використовуються україномовні – і навпаки. Фільм "*Подари мне лунный свет*" було перекладено як "*Подаруй мені місячний світ*" (слід було б – *сяйво*), а потім у газеті "Уикенд" ця назва при зворотньому перекладі перетвори-

лася на "Подари мне *месячный свет*". Перекладена з української телепрограми назва фільму "Мис жаху" замість "Мыс ужаса" стає "Мисс Жаху". Транслітерований російською мовою французький вираз *Haute Couture* – *От кутюр*, тобто, *висока мода*, через некваліфікований і невідредагований переклад породив таку українську мовну потвору як *від кутюр* (очевидно, за хибною аналогією з *від Шанель* чи *від Діора*). Перекладам з англійської мови щастить не більше. Комп'ютер не розуміється на таких тонкощах, як історичний чи традиційний переклад, і тому не робить нюансування при відтворенні англійських слів *king, queen, prince, princess*. За існуючою традицією вони можуть передаватися як *король* або *цар, королева* або *цариця, принц* або *царевич, принцеса* або *царівна* відповідно. В англійській літературі ці слова вживаються як стосовно біблійних і античних правителів (*King Solomon, King Herod, Queen Cleopatra, Princess Salome, Prince Paris*), так і європейських монархів і членів їхніх родин (*King Richard, King George, Queen Elizabeth, Prince William, Princess Diana*). Назвати нинішню монархію Великої Британії *царицею* Єлизаветою, її батька – *царем* Георгом (добре, якщо не Джорджем!), її сина – *царевичем* Чарлзом так само безглуздо, як називати Клеопатру *королевою*, Саломею – *принцесою*, Авесалома – *принцем*, а Соломона і Давида *королями*. Проте цей другий випадок не є поодиноким. Комп'ютер не вагаючись перекладає *The Queen of Sheba* як *Королева Шеби*, і далеко не кожний зрозуміє, що йдеться про *Царицю Савську*. Боюся, що при нинішньому доволі низькому рівні загальної культури цю останню помилку міг би зробити не лише комп'ютерний перекладач.

Перефразуючи відомий вислів, скажемо: *Quod licet bovi, non licet Jovi* – що можна вибачити комп'ютеру, не можна вибачити перекладачу-людині, перекладачу-творцю з університетською освітою. А чимало перекладів, зроблених людьми, наводять на песимістичні роздуми. Йдеться не про дрібні лексичні і стилістичні прорахунки, від яких не застрахований жоден перекладач художньої літератури: віддаючи багато сил і часу пошуку відповідностей для складних мовних "викликів", можна не помітити зовсім просту річ, яка могла б додати блиску перекладеній фразі. Ні, маються на увазі помилки смислові, уникнути яких допомогла б елементарна сумлінність. Скільки уже говорилось і писалось про "хібних друзів перекладача"! Здавалося б, і малій дитині відомо, що в англійській мові *complexion* це зовсім не *комплексія*, *decade* – не *декада*, а *actual* – не *актуальний*. І тим не менше помилки такого плану і досі виникають у різних текстах. Ось фрагмент з російського перекладу роману А.Крісті "Таямниця замку Чимніз". Молода аристократка збирається на вікенд до замського будинку своїх великосвітських друзів і наказує покоївці: "Идите наверх и уложите мои вещи для поездки в Чимниз, если вы еще не приготовили их. Новое вечернее платье, и белое с кремовым, и... да, и черное *вельветовое* – черн^{ый} *вельвет* необыкновенно политичен, верно?"

– *Мадам воспитательно выглядит в сатине*, – *предложила Элиза, к которой постепенно возвращались ее профессиональные привычки.*" (Крісті: 435. Підкреслено мною. – Т.Н.). Не торкаючись загальної недбалості перекладеного уривку, зупинимось на смислових помилках. Чому перекладачів не вразила очевидна невідповідність ситуації і мовного вираження? Що це за *вельветові* і *сатинові* сукні, якими вродлива Вірджинія збирається зваблювати лондонський вищий світ? Хіба замок Чимніз – це сирітський притулок чи обласна лікарня? Кому не відомо, що *velvet* англійською означає *оксамит*, а *satın* – *атлас*? Свого часу зі студентами друго-

го курсу перекладацького відділення ми обрали для домашнього читання оповідання Ф.С.Фіцджеральда, і в одному з них, "Back to Babylon", йшлося про те, як героїня смертельно застудилася після балу, бо чоловік не відкрив їй двері їхньої оселі, і вона провела ніч під осіннім дощем у самих *satın slippers*. Студенти спитали, чому багата красуня була на балі у *сатинових капцях*. Вони отримали пояснення, що при виникненні смислової невідповідності навіть при позірному розумінні значень окремих слів завжди слід звертатися до словника у пошуках більш слушних значень, і якби вони це зробили, то довідалися б, що *satın slippers* означає *атласні бальні черевички*, і ситуація повністю прояснилася б. Тут цікаво інше: перекладачі-початківці, хоча й полінилися подивитися у словник, бодай відчували некогерентність свого тлумачення, а зрілі знавці своєї справи (принаймні, такими вони мусять бути) обрали шлях найменшого опору, якщо не просто цинічно посміялися зі своїх читачів. Виникає питання – що ж робив редактор цього видання? Виправляв орфографічні помилки і розставляв коми?

Іноді можна почути, що детектив, мовляв, жанр низький, і вимоги до нього знижені. Це хибна думка. Для перекладачів не мусить існувати текстів першого і другого сорту. Треба поважати свою власну справу. Схалтуривши один раз, почнеш халтурити усюди, – цей вир затягує. Переклад художніх творів вимагає дуже високих фахових стандартів: необхідно беззаганно працювати над мовою, рідною і іноземною, розширювати свій культурний виднокруг, поглиблювати ерудицію (щоб Вільгельм Насауський на прізвисько Мовчазний не перетворився у перекладі на Гійома де Насо на прізвисько Тасітурн!, щоб "георганський" стиль в архітектурі Англії не перетворювався на "грузинський"), шліфувати стилістичну майстерність (щоб не породжувати такі кошмарні фрази, як "Уши девушки покрывали густые черные волосы"). І у дуже серйозних виданнях можна зустріти прикрі, неприпустимі перекладацькі помилки. Тут уже не допоможуть посилення на "низький" жанр. Інститут російської літератури РАН (Пушкінський Дім) видав у російському перекладі ґрунтовні коментарі В.Набокова до "Євгенія Онегіна", залучивши до цієї нелегкої праці інтелектуальну еліту сучасної Росії, зокрема, перекладачів. Але і тут не обійшлося без "ляпів". В одному з коментарів В.Набоков звертається до пушкінської поеми "Граф Нулін", кажучи, що героїня *boxed the hero's ear*, тобто *дала йому ляпаса*. Перекладач не знає цієї ідіоми і дає свій варіант *надрала ему уши*. Тут ми маємо потрійну помилку: 1) незнання англійської ідіоми, зареєстрованої в усіх словниках; 2) незнання оригінального пушкінського тексту: *Она Тарквинию с размахом! Дает пощечину, да, да! Пощечину, да ведь какую!* (Пушкін: 248); 3) некогерентність тлумачення – граф Нулін уночі пробирається до спочивальні Наталії Павлівни з нечесливими намірами, вона прокидається і обурено дає нахабі саме ляпас, а не надирає вуха, як неслухняному школяреві. Виникають ті ж самі питання – куди дивився редактор цього тому і на якому рівні знаходиться культура перекладачів?

Як бачимо, відсутність загальної і фахової культури різко знижує рівень перекладів, а відтак і рівень рідної мови та її носіїв. Ще трохи – і ситуація зайде у глухий кут. Далі зволікати неможливо.

1. Крісті, Агата. Тайна замка Чимниз. Пер. М.В.Меджибовского и Д.М.Закса // Кот привратника. Сборник зарубежного детектива. – Л.: Васильевский остров, 1990. – С.371-628. (Крісті). 2. Пушкін А.С. Полн. собр. соч. в 10-ти т. Т.4. – М.: Изд-во АН СССР, 1957. – 595 с. (Пушкін).